

Koseska-Toszewa, Violetta

Informacja o określoności w frazie werbalnej i nominalnej języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego

In: *Otázky slovanské syntaxe. IV/1, Sborník sympozia Aktualizační (pragmatické) složky výpovědi v slovanských jazycích, Brno 6.-9. září 1976, část první*. Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1979, pp. 205-212

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121581>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VIOLETTA KOSESKA-TOSZEWA (Warszawa)

INFORMACJA O OKREŚLONOŚCI W FRAZIE WERBALNEJ I NOMINALNEJ JĘZYKA BUŁGARSKIEGO, POLSKIEGO I ROSYJSKIEGO

0.1. Informacja o określoności interesuje nas jako informacja o zakresie kwantyfikacji zdania. Frazę werbalną i nominalną wprowadzone w tytule rozumiemy jako niesamodzielne jednostki struktury zdaniowej. Problemy kwantyfikacji (tzw. kategorii określoności, aktualizacji tekstu w sensie wąskim) łączone przede wszystkim z frazą nominalną. Dla nas problem ten wydaje się interesujący z perspektywy całościowej struktury zdaniowej, a więc też na tle frazy werbalnej.¹

1.0. Istnieją pewne zależności między zakresem kwantyfikacji frazy nominalnej i werbalnej, na które pragniemy zwrócić uwagę, mając na uwadze modyfikacje komponentu semantycznego zdania z punktu widzenia mówiącego. Możemy to uczynić w świetle relacji predykatu i argumentu, tzn. w planie semantyczno-logicznym w indykatywie, jak też w świetle relacji znaczeń temporalnych form werbalnych i użyć zaimków nieokreślonych w indykatywie, interrogatywie i zdaniach modalno-hipotetycznych.

1.1. Niemożność zbudowania zdania typu: *Jakiś człowiek jest ładny, Kąkj-to čelovek krasiv, N'akakъv čovek e krasiv* jest przykładem ilustrującym nasze zagadnienie w planie indykatywnym (por. p. 3.1., 4.1.). Jeżeli będziemy rozpatrywać informację o określoności tylko w frazie nominalnej, zobaczymy, że nasza próba mija się z celem. Niemożność zbudowania bowiem powyższego typu zdania wynika nie z zakresu kwantyfikacji frazy nominalnej (*jakiś człowiek, kąkj-to čelovek, n'akakъv čovek*), lecz ze sprzeczności powstającej na skutek zróżnicowania zakresów kwantyfikacji frazy werbalnej i nominalnej tego samego zdania. Możemy przecież powiedzieć *Jakiś człowiek idzie, Kąkj-to čelovek idet, N'akakъv čovek idva*. Sprzeczność, która uniemożliwia zbudowanie poprzedniego typu zdań jest tego samego rodzaju, co niemożność scharakteryzowania zmiennej zarówno kwantyfikatorem ogólnym i egzystencjalnym jednocześnie.

Mówienie, iż zmienna nieokreślona jest również określona, jest oczywistym nonsensem. Stwierdzenie to dotyczy całej klasy orzeczeń imiennych w zdaniu indykatywnym typu: *jest piękny, jest dobry, prekrasen, dobryj, prekrasen,*

¹ V. Koseska-Toszeva, *Informacja o określoności w znaczeniach temporalnych form werbalnych w języku polskim i bułgarskim*, Buletin za spostavitelno izsledvane na bułgarskija ezik s drugi ezici, Sofia 1976, s. 45–56, V. Koseska-Toszeva, *System temporalny gwar bułgarskich na tle języka literackiego*, Wrocław 1977.

dobro, występujących obok frazy nominalnej zkwantyfikowanej przez „jakiś” („kakoj-to, „n'akakzv”).

Tę samą sprzeczność logiczną, którą możemy nazwać potocznie kwantyfikacyjną, mamy też w typie zdań: *Ktoś jest człowiekiem, Kto-to człowiek, N'akoj e čovek*, które pozbawione są sensu we wszystkich trzech językach. Mają one w porównaniu ze zdaniami typu: *Ktoś jest piękny* ten sam model relacji zakresów kwantyfikacji frazy nominalnej i werbalnej, tzn. kwantyfikatorski nieokreśloności „ktoś” i szczególności „ten” jednocześnie do tej samej zmiennej. Por. zdanie, gdzie zawężenie zakresu kwantyfikacji frazy nominalnej doprowadza do wyrównania zakresów kwantyfikacji w zdaniu, a zdanie staje się poprawne: *Ten człowiek jest piękny, Etot człowiek prekrasen, Tozi čovek e prekrasen* oraz *Ten „ktoś” jest człowiekiem, Etot „kto-to” człowiek, Tozi „n'akoj” e čovek*.

1.2. Zmienna, jak wiemy, „oznaczać może ‚rzecz’, predykat, własność lub relację. Stałe wartości, jakie można jej przypisać, zależą od tego, jakiego rodzaju jest zmienna. Jeżeli przypiszemy jej wartość nieodpowiedniego rodzaju, otrzymamy w wyniku nonsens”.²

Ponieważ, jak wiadomo, podstawienie nazwy w miejscu zmiennej przekształca funkcję zdaniową (predykat) w zdanie,³ to wartość zmiennej decyduje o prawdziwości bądź fałszu zdania. Dla celów lingwistycznych wydaje się słuszne przyjmowanie jako wartości zmiennych nie tylko nazw, lecz też relacji między wartościami argumentowo-predykatowymi. Jest tak, ponieważ znaczenie wyrazu będące powszechnikiem, podobnie jak obiekty przez niego oznaczane⁴ oraz jego kwantyfikatory, są ściśle zależne od relacji między przedmiotami i relacjami, które wyrazy te oznaczają. Sugeruje to, iż problemy semantyczne w lingwistyce należałoby rozpatrywać w planie syntaktycznym.

Rozumiejąc orzeczenie, na płaszczyźnie językowej, jako wykładnik predykatu (czyli funkcji zdaniowej), możemy zauważyć, że jeżeli składa się ono z kopuli oraz przymiotnika, wyklucza to kwantyfikatorski typ nieokreślonego „jakiś” w podmiocie zdania (podobnie przy orzeczeniach rzeczownikowych). Zjawisko to można zrozumieć tylko poprzez traktowanie kwantyfikatorskiego w ogóle jako kwantyfikatorskiego zdaniowego, złożonego z kwantyfikatorskich frazowych.

2.0. Kwantyfikacje ogólną i szczegółową mamy też w znaczeniach temporalnych form werbalnych. Wielu autorów zwracało uwagę na sam problem „określoności” w informacji o czasie.⁵ Określoność czasu czynności definiowano jednak poprzez zakres („period”, „obsęg”) czynności,⁶ nie zaś jako własność (właściwość) relacji między zakresem temporalnym a treścią temporalną formy werbalnej.⁷ Zakres temporalny podobnie jak i treść temporalna jest jednym z elementów znaczenia temporalnego formy. Zakres temporalny wy-

² B. Russel, *Mój rozwój filozoficzny*, Warszawa 1971, s. 187.

³ H. Raś, *Wstęp do matematyki współczesnej*, Warszawa 1975, s. 26.

⁴ B. Russel, por. cit. 2, s. 161–63.

⁵ Por. np. M. Leonidova, *Upotreblenie vremennyh i vidovyh form v russkikh perevodach I. Vazova*, Godišnik na ŠU, Fil. Fak., t. LIV, 1, 1960, s. 115–7 i C. Mladenov, *Minalite vremena v brezniškija govor*, Staťi i materialy po bolgarskoj dialektologii, Moskva 1959, s. 7–50.

⁶ Por. J. Bunina, *Istorija glagolnych vremen v bolgarskom jazyke*, Moskva 1970, s. 47.

⁷ Por. V. Koseska-Toszeva, przyp. 1.

znacza wyłącznie rodzaj odcinka czasowego na osi czasowej względem teoretycznego punktu zerowego t_0 , który pokrywa się z momentem mówienia. Treść temporalna formy jest elementem porządkującym czynność względem umiejscowienia jej w czasie. Przyjmując, że proces jest „systemem, w którym istnieją zbiór stanów i dwuczłonowa relacja przejścia (to znaczy, częściowo uporządkowanym zbiorem stanów)”,⁸ możemy też przyjąć, że czynność jest częścią relacji przejścia stanu w stan, zdarzenia w zdarzenie. To, że znaczenie temporalne rozpatrujemy jako relację między zakresem i treścią temporalną formy, pozwala nam na rozumienie znaczenia temporalnego jako znaczenia

Formy werbalne	Zakres temporalny	Treść temporalna
1. bułg., pol., ros. praesens	$t = t_0$	czynność teraźniejsza
2. bułg., pol., ros. praesens	$t < t_0$	czynność przeszła
3. bułg., pol., ros. praesens	$\sim < t_0 < \sim$	czynność habitualna
4. bułg., pol., ros. praesens	$t_0 < t$	czynność przyszła
5. bułg., perfectum	$t \leq t_0$	czynność przeszła z rezultatem w t_0
6. bułg. aoryst od dokonanych, pol., ros. praeteritum dokonane	$t < t_0$	czynność przeszła ukończona przed t_0
7. bułg. aoryst od niedokonanych	$t \leq t'$ $t_0 < t'$	czynność przeszła bez informacji o ukończeniu jej przed t_0
8. bułg. imperfectum od niedokonanych, pol., ros. praeteritum od niedokonanych	$t \leq t'$ $t_0 < t'$	czynność przeszła niezakończona przed t_0
9. bułg. imperfectum od dokonanych	$t < t''$ $t'' \leq t_0$	czynność przeszła uprzednia lub równoczesna z inną czynnością przeszłą
10. bułg. plusquamperfectum od dokonanych	$t \leq t''$ $t'' < t_0$	czynność przeszła ukończona przed inną czynnością przeszłą
11. bułg. plusquamperfectum od niedokonanych	$t \leq t''$ $t'' \leq t_0$	czynność przeszła uprzednia wobec czynności przeszłej bez informacji o jej zakończeniu
(~ = nieskończoność)		

⁸ A. C. Petri, *Grundsätzliches zur Beschreibung diskreter Prozesse*, 3 Colloquium, Über Automatentheorie, Basel 1967 i A. Mazurkiewicz, *Proving properties of processes*, Warszawa, s. 5.

funkcji. W naszym rozumieniu wartość przyporządkowania konkretnego zakresu temporalnego formy jakiejś treści temporalnej jest konkretnym znaczeniem temporalnym formy.⁹ Interesująca nas funkcja temporalna formy ma tę właściwość, że zakresom temporalnym odpowiadającym dłuższym odcinkom czasowym przyporządkowuje się uboższą, czyli mniej określoną treść temporalną, a zakresom odpowiadającym krótszym odcinkom przyporządkowuje się bogatszą, czyli bardziej określoną treść temporalną.¹⁰ Tkwi w tym, jak widać, informacja o określoności zawierająca się w znaczeniu temporalnym formy.

2.1. W naszej propozycji najważniejszym jest założenie, że informacja o określoności tkwi w każdym znaczeniu temporalnym, a o tym, jaka jest ta informacja, decyduje relacja między zakresem a treścią temporalną formy. Oznacza to, że w języku bułgarskim, polskim i rosyjskim istnieją określone//nieokreślone znaczenia temporalne oraz że cecha ta poddaje się gradacji.

Porównajmy relacje zakresów i treści temporalnych form werbalnych w bułgarskim, polskim i rosyjskim.

Informacja o czasie taka jak w (5), która w języku bułgarskim realizuje się formą perfectum, w języku polskim i rosyjskim realizuje się poprzez zdanie złożone, w którym jednym z jego członów jest informacja o czasie przeszłym zakończonym lub niezakończonym, a w drugim członie jest informacja o czasie teraźniejszym¹¹ (por. co do relacji aspektowo-czasowych w zdaniu polskim prace T. Ampel¹² i W. Śmiecha¹³ oraz w językach południowosłowiańskich prace K. Feleszki,¹⁴ V. Koseskiej-Toszewej,¹⁵ I. Sawickiej¹⁶).

2.2. Powyższe relacje zakresów i treści temporalnych ilustrują następujące przykłady językowe:

- (1) bułg. (*Sega*) *govor'a s nego*, pol. (*Teraz*) *mówię z nim*, ros. (*V etot moment*) *razgovarivaju s nim*.
- (2) bułg. *Togava toj stava i izliza*, pol. *Wtedy on wstaje i wychodzi*, ros. *Togda on vstajet i vychodit*.

⁹ V. Koseska-Toszewa, *Forma werbalna a jej funkcja temporalna (na przykładzie form praesens w języku polskim, rosyjskim i bułgarskim)*, Charakterystyka temporalna wypowiedzenia, Wrocław 1975, s. 159.

¹⁰ Por. cit. 1,9 oraz V. Koseska-Toszewa, *Nekotorye problemy aktualizacji w russkom, polskom i bolgarskom predloženiі*, MAPRIJAŁ, Osnovnyje doklady polskoj delegacji, Warszawa 1976, s. 209–17.

¹¹ Por. cit. 1.

¹² Ampel T., *Zdania podrzędne złożone ze znaczeniem stosunkowym czasu we współczesnej polszczyźnie*, Rocznik naukowodydaktyczny WSP w Rzeszowie, Nauki Humanistyczne, z. 6(13), 1972, s. 177–199.

¹³ W. Śmiech, *Funkcje aspektów czasownikowych we współczesnym języku ogólnopolskim*, Łódź 1971, s. 6

¹⁴ K. Feleszko, *Macedońskie zdania czasowe (rola kategorii werbalnych)*, SFPS XV, 1976, s. 143–50.

¹⁵ V. Koseska-Toszewa, *Formy aorystu i imperfectum w zdaniu podrzędnym czasowym w języku bułgarskim*, SFPS XV, 1976, s. 185–97.

¹⁶ J. Sawicka, *Formy aorystu i imperfectum w serbskochorwackim zdaniu czasowym* SFPS XV, 1976, s. 253–67, K. Feleszko, V. Koseska-Toszewa, I. Sawicka, *Podrzędne zdania czasowe z formami aorystu i imperfectum w południowej Słowiańszczyźnie*, SFPS XV, 1976, s. 151–2.

- (3) bułg. *Mъжете običat izgodata*, pol. *Mężczyźni lubią wygodę*, ros. *Муžчины люб'ат удобства*.
- (4) bułg. *Utre pristigam, Ńte pristigna*, pol. *Jutro przyjeżdżam, przyjadę*, ros. *Zavtra prieżżaju, priedu*.
- (5) bułg. *Slъnceto e ogr'alo c'alata zem'a, snegъt blesti oslepitelno*, pol. *Słońce ogrzało całą ziemię, śnieg świeci oślniewajaco*, ros. *Solnce ogrelo vs'u zeml'u, sneg oslepitel'no svetits'a*.
- (6) bułg. *Toj dojde*, pol. *On przyszedł*, ros. *On prišel*.
- (7) bułg. *Toj idvâ*
- (8) *Toj idvaše*, pol. *On przychodził*, ros. *On prichodil*.
- (9) bułg. *Pijneše i vdiğaše Ńum*, pol. *(Po wypiciu) Wypiwszy, podnosił hałas*, ros. *Vypiv, on Ńumel*.
- (10) bułg. *Toj beše napisal*
- (11) bułg. *Toj beše xodil*; co do pol. arch. *Widziałam była* zob. Z. Stieber.¹⁷

Stosunki czasowe, jak w bułg. (10), (11), język polski i rosyjski realizują za pomocą kontekstu verbum typu: „*przedtem robilem*“.

Rozbieżności w sposobie realizacji informacji o określoności jak widać z p. 2.1., 2.2. istnieją w planie praeterytalnym. Zbieżne są opozycje określoność //nieokreśloność w planie teraźniejszym (por. (1) i (3)). Czas teraźniejszy, będący prymarną funkcją temporalną formy praesens przeciwstawia się habitualnej funkcji sekundarnej tejże formy. Mamy więc w (1) zakres mały, treść określoną w (3) zakres duży, treść nieokreśloną.

2.4. Forma futurum, jeżeli rozpatruje się ją w planie indykatywnym, ma większy zakres temporalny od prymarnej funkcji praesens. Jest to fakt szczególnie ważny, mając na uwadze p. 3.0. niniejszego artykułu.

2.5. W planie praeterytalnym pomimo różnych wykładników „określoności“ w bułgarskim z jednej strony a polskim i rosyjskim z drugiej, zachowuje się jako podstawowa (tzn. we wszystkich trzech językach) opozycja (6), (7), (8), gdzie określoną treść (mały zakres) przeciwstawia się nieokreślonej (większy zakres). Zakresy temporalne czasowników niedokonanych są szersze od dokonanych, to znaczy: informacja o określoności realizuje się za pomocą aspektu i kontekstu verbum, które wpływają na zmianę zakresu temporalnego każdej formy.¹⁸ Por. bułg. *xodi včera, otide včera ≠ xodi ≠ otide*. O ile jednak w bułgarskim wykładnikiem informacji o określoności w znaczeniach temporalnych są formy werbalne (zob. opozycję aoryst od dokonanych//perfectum, tzn. określoność//nieokreśloność), aspekt i kontekst verbum, w polskim i rosyjskim w tymże planie wykładnikami określoności są tylko aspekt i kontekst verbum.¹⁹

3.0. Mechanizm wyrażania określoności znaczeń temporalnych zmienia się w planie systemów modalnych pozaindykatywnych we wszystkich trzech językach. Wróćmy w tym celu do niemożności zbudowania zdania typu *Jakiś człowiek jest ładny* (p. 1.1.) i porównajmy ten typ zdania ze zdaniami: *Ktoś przychodzi*, *Kto-to przychodzi* i niemożnością zbudowania poprawnego zdania:

¹⁷ Z. Stieber, *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich. Fleksja werbalna*, Warszawa 1973, s. 58.

¹⁸ Por. cit. 1.

¹⁹ Co do kontekstowych i absolutnych użyć form werbalnych zob. odpowiedni rozdział (w:) *System temporalny gwar bułgarskich na tle języka literackiego* — cit. 1.

Ktokolwiek przychodzi, Kto-niubd' przychodit. By rozumieć, że mechanizm kwantyfikacji zdania jest taki sam, jak w p. 1.1., porównajmy polski i rosyjski materiał językowy. (Ze względu na nieodróżnienie pod względem określoności dwóch zaimków i istnienie jednego ich odpowiednika w języku bułgarskim, język ten w tej analizie nie jest brany pod uwagę.)²⁰

Wiedząc już o różnej kwantyfikacji znaczeń temporalnych, przyjrzyjmy się zdaniom rosyjskim i polskim również w interrogatywie oraz w planie modalno-hipotetycznym, w których występują „zaimki bardziej określone“ *kto-to*, *ktos* i „mniej określone“ *kto-niubd'*, *ktokolwiek*.

<p>(1) <i>K nam kto-to prichodit v gosti</i>
 (2) <i>K nam kto-to prichodit v gosti?</i>
 (3) <i>K nim kto-to prišel v gosti.</i>
 (4) <i>K nim kto-to prišel v gosti?</i>
 (5) <i>Ko mne kto-to pridet v gosti.</i>
 (6) <i>Ko mne kto-to pridet v gosti?</i>
 (7) <i>Do nas ktos idzie.</i>
 (8) <i>Czy do nas ktos idzie?</i>
 (9) <i>Do nas ktos przyszedł.</i>
 (10) <i>Czy do nas ktos przyszedł?</i>
 (11) <i>Do nas ktos przyjdzie</i>

 (12) <i>Czy do nas ktos przyjdzie?</i></p> | <p>Brak odpowiednich zdań z <i>kto-niubd'</i>
 <i>K nam kto-niubd' prichodit v gosti?</i>
 Brak zdań z <i>kto-niubd'</i>.
 <i>K nim kto-niubd' prišel v gosti?</i>
 <i>Ko mne kto-niubd' pridet v gosti.</i>
 <i>Ko mne kto-niubd' pridet v gosti?</i>
 Brak zdań z <i>ktokolwiek</i>.
 <i>Czy do nas ktokolwiek przychodzi?</i>
 Brak zdań z <i>ktokolwiek</i>.
 <i>Czy do nas ktokolwiek przychodził?</i>
 <i>Ktokolwiek przyjdzie, dostanie kawalek ciasta.</i>
 <i>Czy do nas ktokolwiek przyjdzie?</i></p> |
|--|---|

Typ zdania (1) i (3), (7) i (9) (jak *K nam kto-to prichodit* || *prišel*; *Do nas ktos idzie* || *przyszedł*) ilustruje prawo równości kwantyfikacyjnej frazy nominalnej i werbalnej w indykatywie (tu znaczenia temporalne są określone i fraza nominalna też). Jeżeli zastąpimy bardziej określone zaimki *kto-to* i *ktos* mniej określonymi *kto-niubd'* i *ktokolwiek*, otrzymamy zdania niepoprawne zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim. Niepoprawność ta, podobnie jak w omawianych typach zdania w p. 1.1. (np. *Ktos jest człowiekiem, N'akoj e čovek, Kto-to čelovek* oraz *Jakiś człowiek jest piękny, N'akak'ov čovek e krasiv, Kakoj-to čelovek krasiv*), polega na niemożności charakteryzowania zmiennej jednocześnie różnymi kwantyfikatorami, tak jak nie można charakteryzować zmiennej jednocześnie kwantyfikatorem ogólnym i egzystencjalnym.

3.1. Typ zdania (2), (4), (6), (8), (10), (12) przedstawia interesujące nas zagadnienie w interrogatywie. Okazuje się bowiem, że modalność interrogatywna neutralizuje indykatywne prawo równości zakresów kwantyfikacji frazy nominalnej i werbalnej. Dzieje się tak dlatego, że kwantyfikatory modalne są zdaniotwórczymi. Podobny proces, jak w interrogatywie, obserwujemy po wprowadzeniu modalnych wyrażań typu: *na pewno, być może* (por. *K Maše, navernoje kto-niubd' prichodit v gosti* i niemożność zbudowania zdania *K Maše kto-niubd' prichodit*). Wprowadzony leksykalnie kwantyfikator modalny dotyczy, jak i w interrogatywie, całości zdania, na skutek czego neutralizuje on sprzeczność kwantyfikacyjną występującą w zdaniu indykatywnym, w którym nie mamy wyrażenia modalnego.

²⁰ Por. cit. 10 oraz V. Koseska, *Uwagi o tzw. kategorii określoności (na materiale języka bułgarskiego i rosyjskiego)* XXXI, cz. I, Wrocław 1970, s. 39–44.

Modalność hipotetyczna, podobnie jak i interrogatywna, związana jest więc ściśle z kwantyfikacją całego zdania, nie zaś z poszczególnymi jego członami.

3.2. Podobnie jak w interrogatywie oraz przy modalności hipotetycznej, obojętne dla zależności kwantyfikacyjnej frazy nominalnej i werbalnej jest użycie futurum (por. (5) i (11)). Czy funkcja futurum zawiera wobec tego kwantyfikator modalny nieindykacyjny, który jako zdaniotwórczy neutralizuje sumę zakresów kwantyfikacji frazy nominalnej i werbalnej? Jeżeli rozpatrujemy użycie futurum w kategorii indykatywu, powinniśmy uznawać jego „nieokreślone znaczenie temporalne“ (por. p. 2.0.). W indykatywie obserwujemy jednak przy wszystkich pozostałych formach werbalnych zgranie się ich kwantyfikacji z kwantyfikacją frazy nominalnej. Jedynie futurum pozostaje w swoim użyciu obojętne dla równości zakresów kwantyfikacyjnych obydwu podstawowych członów zdania i w tym sensie zachowuje się tak samo, jak i formy werbalne użyte w interrogatywie oraz w zdaniach modalnych hipotetycznych.

Fakt ten przemawia za tym, że funkcja futurum²¹ zawiera modalny kwantyfikator hipotetyczny, który jako zdaniotwórczy, neutralizuje prawo równości zakresów kwantyfikacyjnych indykatywnej frazy nominalnej i werbalnej.

3.3. Powyższe problemy rzucają światło na regularności występowania zaimków „nieokreślonych“ *kto-to*, *kto-niubd* i *ktoś*, *ktokolwiek* w językach rosyjskim i polskim. Staje się bowiem zrozumiałe, dlaczego rosyjskie *kto-niubd* nie występuje w zdaniu indykatywnym obok czasu teraźniejszego i przeszłego. Wyjaśnia się też fakt występowania tegoż zaimka obok form futurum, w interrogatywie oraz w zdaniach z modalnymi wyrazami o charakterze hipotetycznym; pol. *ktokolwiek* zachowuje się podobnie jak i rosyjskie *kto-niubd*. Regułą równości frazy nominalnej i werbalnej w zakresie kwantyfikacji widać jeszcze wyraźniej na przykładzie użycia pol. *ktokolwiek*. Zob. zdanie *Ktokolwiek przyjdzie, dostanie kawalek ciasta*, gdzie mamy modalność kondycyjno-hipotetyczną oraz pozbawione sensu zdanie pol. typu: *Ktokolwiek przyjdzie*.

4.0. Resumując przedstawioną problematykę, pragniemy podkreślić, iż w języku rosyjskim, bułgarskim i polskim istnieje indykatywne prawo równości kwantyfikacyjnej. Prawo to polega na niemożności charakteryzowania zmiennej różnymi kwantyfikatorami w frazie nominalnej i werbalnej, podobnie jak nie można charakteryzować zmiennej ogólnym i egzystencjalnym kwantyfikatorem jednocześnie. Indykatywne prawo równości kwantyfikacyjnej ilustruje się niemożnością zbudowania sensownego zdania typu: *Jakiś człowiek jest ładny, Ktokolwiek jest człowiekiem, Ktokolwiek przychodzi*. Prawo równości kwantyfikacyjnej frazy nominalnej i werbalnej sugeruje metodologiczny wniosek, iż problemy semantyczne, związane z kwantyfikacją (tzw. kategorią określoności) należy rozpatrywać w planie syntaktycznym na poziomie zdania, nie zaś jak najczęściej dotąd czyniono, na poziomie frazy nominalnej.

4.1. Kwantyfikacja zdania indykatywnego przedstawia się różnie od kwantyfikacji zdań modalnych o charakterze hipotetycznym i interrogatywnym

²¹ Por. cit. I i rozdz. w cytowanej tam monografii pt. *Modalne i temporalne użycie form werbalnych*.

w języku polskim i rosyjskim. Dzieje się to dlatego, że każdy kwantyfikator modalny jest zdaniotwórczy.

Rozpatrzone tu interrogatywne i hipotetyczno-modalne kwantyfikatory neutralizują wspomniane wyżej indykatywne prawo równości kwantyfikacyjnej frazy werbalnej i nominalnej, a więc umożliwiają budowę zdań typu: *Czy przychodzi tu ktokolwiek?, Kto-nibud prichodit s'uda?*